Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (Editors)
MULTICULTURAL REPRESENTATIONS. Literature and Discourse as Forms of Dialogue
Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016
ISBN: 978-606-8624-16-7
Section: Language and Discourse

STYLISTIC AND PRAGMATIC VALUES OF PHRASEOLOGICAL SYNONIMS IN ROMANIAN LITERATURE

Ana Maria Birtalan

Assist. Prof., PhD, Ecological University of Bucharest

Abstract: In the present paper we intend to analyse and illustrate the stylistic value of the phraseological expressions, their metaphorical connotation, focusing on the implicit expressive nature of some phraseological units as illustrated in different extracts from literary works.My attempt is to give a short account of some examples of stylistical analysis of phraseological units that show an impressive potential of variants which enable us to render the stylistical value of different concepts in a more refined, precise and colourful way.The examples proposed here come from some representative literary works that bulk with expressive idioms and phraseological units helping us better illustrate the stylistical value of each of them.

Keywords: phraseological synonymy, style, implicature, pragmatic value, connotation

Referindu-ne la fenomenul sinonimiei în general, îl vom cita pe cerecetătorul român Onufrie Vinţeler, care, studiind cu profunzime această problemă, conchide precizând că „majoritatea definiţiilor pleacă de la ideea că sinonimia este o echivalenţă de sens aproximativă între cuvinte care se pot substitui reciproc. (1, pag.5).

În vorbire, ca şi în limba scrisă, sinonimele sunt, în mod sigur, suportul principal, sursa imperioasă a varierii limbii, a pregnanţei acesteia. „ Intocmai ca în limba vorbită, susţine G. Tohăneanu, unde acumularea sinonimelor corespunde unei intenţii persuasive- scriitorii urmăresc adesea să sporească prin sinonime *încărcătura afectivă a comunicării"*(2, pag 41).

Această afirmaţie poate fi, evident, raportată şi la sinonimia frazeologică, întrucât şi aceasta este un tărâm necesar al relevanţei limbii. Ca şi sinonimia lexicală, sinonimia frazeologică realizează, prin selecţie, modele de exprimare elevată şi precisă, care reflectă perspicacitatea , intuiţia şi discernământul autorului. G. Tohănenau afirmă că „ valenţele sinonimice ale limbii sunt, aşadar trecute în revistă şi eliminate una câte una, până când scriitorul întâlneşte singurul cuvânt, *expresia unică a gândirii sale"*(2, pag 12).

Frazeologismele sinonime sunt folosite preponderednt în literatura artistică, unde este nevoie de mai multă variere şi eleganţă în exrpimare. Ele alimentează permanent forţa de sugestie şi evocare artistică prin numeroasele variante puse la dispoziţia scriitorului şi prin expresivitatea vialbilă a acestora.

Din punct de vedere stilistic, este mai important să se stabilească nu atât apropierea semantică, cât micile deosebiri de sens, care nuanţează mai multe aspecte ale exprimării: contextul, tipul personajului, predispoziţia şi tonalitatea acestuia, momentul desfăşurării acţiunii. Iată două exemple de două frazeologisme sinonime (**a-l ajunge zilele; a fi vechi de zile**) care relevă o oarecare gradaţie şi n-ar putea fi folosite unul în locul altuia, întrucât ar fi detetriorată substanţa firească a construcţiei verbale, nuanţele stilistice abia sesizabile, dar esenţiale în dezvoltarea conceptului autoricesc.

BDD-V4353 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:35 UTC)

1. "Cu sfetnici vechi de zile mă-ntâmpinaşi în cale". (Mihai Eminescu, *Glosă)*

2. „ Spune crainicului viteaz, din parte-mi, că e bătân că l-au ajuns zilele". (B. Delavrancea, *Apus de Soare)"*

Aceste exemple folosesc frazeologisme care, deşi apropiate semantic, au mici diferenţieri care ţin mai mult de specificul fiecărui moment. În primul caz sensul este unul în care etatea înseamnă acumulare de înţelepciune, admirată şi respectată de autor, în timp ce al doilea caz, deşi se păstrează gradul de respect acordat acelui crainic în vărstă, implică în acelaşi timp şi necesitatea de a fi schimbat cu un crainic mai tânăr, capabil să împlinească poruncile domnitorului. Astfel, alegând din şirul sinonimic frazeologismul adecvat, autorul nu numai că respectă o logică a lucrurilor, dar şi obţine precizie şi pregnanţă în exprimarea sensului dorit.

O altă particularitate stilistică a sinonimiei frazeologice în genul dramatic este reliefarea unei anumite valori în conţinutul lucrării, a unor conotaţii emotive: tulburarea, uimirea, revolta, ironia, furia, sobrietatea, sarcasmul, gelozia, etc.

Vom lua drept exemplu şirul sinonimic al frazeologismultui **a bea pâna-i trosnesc urechile,** întâlnit în două opere, accentuând diverse note affective.

In primul exemplu, se întrevede o notă de reproş şi compătimire faţă de eroul căzut în patima beţiei, autorul adăugând şi un alt frazeologism cu un grad superlativ pentru a intări ideea:

> "Căzuse în patima beţiei şi bea şi cămasa de pe el" (Fanus Neagu, *Ingerul a strigat, pag. 33)*

În al doilea exemplu, se simte o notă de complicitate prietenească, autorul iertîndu-şi într-un fel personajul, subliniindu-se ideea de întamplare, de experimentare, spre desebire de primul exemplu când ideea de reitarare a prostului obicei este evidentă

"A dat cu paharul prietenul nostru până s-a îmbătat". (Anton Pan, *Povestea Vorbei,* pag. 4).

De multe ori sinonimele frazeologice sunt utilizate pentru a accentua unele emoţii, trăiri de moment ale personajelor sau pentru a se pune de accord cu o părere, un gând al interlocutorului.

"Slujitorul: Aşa stiu şi eu ….d-apoi vezi, cucoană, **că trebuie să trecem la catastiful barierei.**

Chiriţa: **Să mă treci la catastif** pe mine?.... da ce sînt eu să **ma treci la izvod?** ….Auzi vorbă". (V. Alecsandri, *Coana Chiriţa în Iaşi,* volV, pag. 282).

Aici utilizarea a două expresii cu acelaşi înţeles relevă o profundă indignare a personajului, marcată de trufie şi animozitate. Acceaşi fervooare, doar că a enutziasmului, o sesizăm şi în pasajul ce urmează prin punerea în gura personajelor a două frazeologisme sinonime, în care al doilea este condiţionat de primul, semnificând încântarea, bucuria.

> "Millo…. Ce-aţi zice dac-aţ închipui eu un plan care să realizeze dorinţa d-voastre?
> Luxiţa: Ah!
> Ciupici: **Te-am ridica în nouri!**
> Serviescu: **Ba chiar în cer, pot zice!"**
> **(** Vasile Alecsandri, Milloe directorul sau mnaia Posturilor, pag 635).

BDD-V4353 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:35 UTC)

În unele cazuri, pentru a camufla un sentiment, o emoţie care ar putea răzbate, personajul utilizează voit acest limbaj colorat, repetând prin diverse variante, aceleaşi înţelesuri, lăsând să se întrevadă o nepăsare, o atitudine nonşalantă faţă de cele spuse:
"Mitică: Şi pe urmă **a început să mă ia la vale.**
Directorul: Serios?
Mitică: Dar i-am trimis şi eu vreo două…
Directorul: Nu te-ai lăsat ….Bun! Bravo! Şi ce i-ai spus?
Mitică: Mă întreba aşa, **luîndu-mă peste picior,** ce părere am eu despre femeile care-ţi roşesc buzele?"
(C. Pertrescu, *Mitică Popescu, pag 315).*
În dialogul dramatic, sinonimele aceluiaşi frazeologism apar în gura diferitelor personaje spre a preciza un gând sau a face mai sugestiv un gest, a dezvălui aspecte semnificative într-o acţiune sau o altă finalitate , a contura tipul, a individualiza unele personaje.

"Izabela: În primele trei zile, pedepsitul se simte dezorientat. Cică, e ca şi cum, ţi-**ai fi pierdut busola,** pe marea învolbut'rată a vieţii. Altă cadână: **Creanga de sub picior"**
(Marin Sorescu, *Răceala, pag 383)*
Precizarea făcută în replica cadânei este cu atât mai sugestivă cu cât aflăm în macrocontext, adevăratul motiv al pierderii busolei- castrarea bărbaţilor ce nu conveneau sultanului.
În relaţii de sinonimie pot fi un frazeologism şi un cuvânt sau o îmbinare liberă de cuvinte, care, în dialog, uneori, apar cu valoare de precizare, alteori pentru a spori expresivitatea, şi a înviora discuţia.

"Nicu: Pre legea mea! Nu căuta că-s ruşinos dinaintea oamenilor….îs tare cu duh cînd sînt singur sau cu altul…. Şi mai ales cu alta.
Leonil: Atunci, eşti obraznic?
Nicu: Poroncă?
Leonil: Vreu să zic că atunci **îţi arăţi arama**?
Nicu: Dar, atunci **mă dizvelesc!**
(V. Alecsandri, *Piatra din Casă).*

Valori stilistice multiple pot fi obţinute şi la autilizarea a două sau trei sinonime frazeologice în acelaşi context. Astfel se poate intensifica starea afectivă a personajelor sau pot fi dezvăluite unele subtilităţi psihice în situaţii de tensiune sau temperanţă

> " Îşi lăsase capul pe umăr şi adormi cât ai zice peşte, uite aşa, cât ai bate din palme" (Zaharia Stancu , *Desculţ, pag 495).*

Autorul accentuează, prin folosirea celor două frazeologisme, unul după altul, ideea de rapiditate, de executare aproape spontană a acţiunii. Sensul, precum şi structura acestor expresii sunt aproape identice, de aceea ele sunt percepute mai mult ca o repetişie semantic şi nu ca sinonime ale lui.
În alt exemplu, însă, frazeologismele au structură absolut diferită, dar cu semnificaţii foarte apropiate.
" Chiriţa: Brustur şi Cociurlă!.... Scăpătaţii ceia?.... nişte răzăşi!.... Nu şi-I greu să vorbeşti, frate?
Bîrzoi: Ian tacă-ţi gura cu fleacuri de-aiste… auzi cuvinte?...Scăpătaţi…răzăşi! Dar noi ce suntem? **Împăraţi cu stea-n frunte** ? …**scoborâţi cu hîrzobu din cer?**
(Vasile Alescandri, *Chiriţa in Iaşi, pag 235).*

BDD-V4353 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:35 UTC)

Indignarea consternată a personajului reflectă în cele două expresii frazeologice sinonime alăturate, e cu atât mai înfocată şi mai maliţioasă cu cât sesizăm aici şi intonaţia, atitudinea persiflantă a autorului însuşi, înfiera astfel vanitatea adusă la rang de nobleţe. Uneori frazeologismele sinonime alăturate relevă diverse nuanţe ale manifestării psihicului, cum ar fi superioritatea personajului prin situaţia favorabilă şi care s-ar vrea de temut:
"Radu: …. Sunt musafirul sultanului
Pânzaru: Iete-mă! ….Şi ai noştri ce zic?
Radu: Ce să zică? **Tac chitic. Tac mâlc!"**
(Marin Sorescu, *Răceala, pag 362).*
Alteori, alăturarea sinonimelor frazeologice se face cu scopul de a întări, a preciza o constatare:
" Dacă ajungi cu cuţitul la os si petreci ca câinele în car , traieşti ca vermele la rădăcina hreanului" (C Negruzzi,pag 77).
Alăturarea sinonimelor frazeologice mai poate reda o tensiune, un zbucium interior:
" Horia: Mie să-mi fie ruşine?
Jeanette: Ţie, fireşte. Pentru că, după ce **m-ai dus de nas** ca pe o proastă şi **m-ai tot purtat cu vorba….**
Horia: **Ce dus de nas,** bre, **care vorbă?**
Un model original întâlnim în alăturarea a două frazeologisme sinonime din stiluri diferite (stilul livresc şi oral), care, prin discrepanţele expresive provocatoare, realizează o alură nouă, remarcabilă în conţinutul operei literare.
" Călin: Cum i-o dăm, măi tovarăşe dragă, când **zarurile au şi fost aruncate, oalele au şi fost puse la foc…."**
(I. Druţă, *Frumos şi Sfânt, pag, 251).*
O situaţie aparte este redată prin întrepătrunderea unor sinonime frazeologice, adică prin intercalarea unei expresii în structura alteia. O atare turnură vădeşte manifestarea simultană a mai multe sentimente copleşitoare, în cazul dat, a indignării contrariate, îmbinate cu un amestec de exasperare şi deziluzie:
" Mihu: Oastea nu mai este, măria ta, a plecat la vatră, s-a risipit.
Rareş: S-a risipit? Vrei să spui că 25 mii de soldaţi **s-au risipit, aşa, cît ai bate din palme, ca fumul"**
(H. Lovinescu, *Petru Rareş sau Înşlocţiitorul, pag 38).*

În concluzie putem afirma ca sinonimia frazeologică este o sursă demnă de atenţia scriitorilor şi a cercetătorilor, căci dispune de un potenţial impresionant de varinte ce fac exprimarea mai suculentă, mai rafinată mai precisă.

BIBLIOGRAPHY

1. Onufrie Vinţeler, *"Probleme de Sinonimie"*- Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.
2. G. Tohăneanu, *"Dincolo de Cuvânt. Sudii de Stilistică şi Versificaţi",* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976.
3. V Marin, *" Procedee Stilistico-artisticede Utilizare a Expresiilor Frazeologice,/ Nistru, 1999, nr 9.*
4. Şt. Munteanu, *"Expresivitate şi Context,/ Omagiu lui Al Rosetti- Bucureşti.*Editura Academiei, 1985.

BDD-V4353 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:35 UTC)

5. O. Balanescu, *Texte si pre- Texte- introducere in pragmatic*, editura Ariadna'98, Bucuresti, 2011.

BDD-V4353 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:35 UTC)